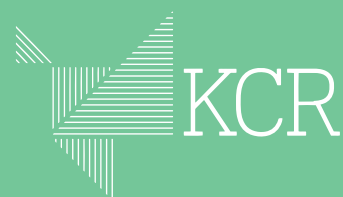

KCR in 2016

Publiek jaarverslag 2016

JAARVERSLAG

1. Missie en invulling van onze brugfunctie	5
2. Prestaties en bereik in 2016	7
3. Toelichting op de prestaties	8
4. Aansluiting bij beleidsspeerpunten van de gemeente Rotterdam	13
5. Overig beleid	14
6. Bedrijfsvoering en marketing	18
7. Toelichting op governance	19

Fotografie

Omslag: Dimitri Hakke

Pagina 4, 9, 12 & 17: Aad Hoogendoorn

KCR in 2016

Publiek jaarverslag 2016

1. Missie en invulling van onze brugfunctie

Als Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam (KCR) bouwen wij de noodzakelijke bruggen tussen onderwijs en cultuur in Rotterdam, één van de meest dynamische steden van het land. We zijn een toegewijde procesbegeleider die zich inzet om zoveel mogelijk Rotterdamse kinderen en jongeren op hun scholen in aanraking te brengen met structureel cultuuronderwijs. Drie uitgangspunten bepalen daarbij ons handelen. Ten eerste het kind, dat te allen tijde centraal staat. Ten tweede een creatief samenspel tussen kunstenaars en leerkrachten. En ten derde een duurzame verankering van cultuuronderwijs in het curriculum van scholen.

In 2016 hadden we het stedelijke Cultuurtraject Rotterdam onder onze hoede, waaraan 42 culturele instellingen die met het onderwijs willen werken zijn opgenomen. Daarnaast richtten wij ons op de ontwikkeling van het aanbod van culturele instellingen en de vraag vanuit het onderwijs. Daarbij bleek de ambitie van de culturele sector om inbreng te leveren in het onderwijs, evenals voorgaande jaren, groot te zijn. We zagen hier de beweging om werkelijk aan te sluiten bij de behoeften van het onderwijs. Daarmee werd het eigen artistieke idee of de museale autoriteit veel minder als uitgangspunt genomen. Een mooi voorbeeld hiervan is de leerlijn 'Ik in 010' van de Erfgoedcoalitie, waarin wordt aangesloten bij de huidige onderwijsvernieuwing.

Tegelijk zagen we bij culturele instellingen nog steeds de drive om zoveel mogelijk kinderen in huis te krijgen. De twee genoemde tendensen betekenen tijdsdruk bij educatoren, omdat ze zowel aan de artistieke als aan het onderwijskundige kant moeten werken. Maar niet alleen de tijd knelt, scholen in huis halen is een fundamenteel andersoortige inspanning dan leerkrachten en hun leerlingen begeleiden. Een museum als leslokaal is wezenlijk anders dan een museum met een tentoonstelling die zoveel mogelijk bezoekersaantallen moet trekken. Meer gemeentelijke regie op het beleid ten aanzien van het bereik van culturele instellingen zou een grote verbetering met zich mee kunnen brengen als het gaat om de inhoudelijke aansluiting van de culturele sector bij het onderwijs.

De matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016 maakte het mogelijk om nieuwe vormen van cultuuronderwijs te ontwikkelen. Hierbij is de belangrijkste doelstelling dat de school zelf voldoende eigenaarschap ontwikkelt voor de inhoud van het cultuuronderwijs en de aansluiting op het schoolcurriculum. Zo raakt cultuuronderwijs duurzaam binnen de school verankerd. In de periode tot en met 2016 was er weinig organisatie en bundeling als het ging om Cultuureducatie met Kwaliteit. Zo kende de stad maar liefst vier penvoerders en zetten zo'n zestien culturele instellingen zich voor de regeling in. Daarom zijn we verheugd dat het ons gelukt is om in 2016 te komen tot één gezamenlijk programma voor Cultuureducatie met Kwaliteit. Hierin opereren wij als penvoerder en procesbegeleider. In dit nieuwe Rotterdamse Cultuureducatie Model is een aantal beproefde programmalijnen voor cultuureducatie centraal ondergebracht en onderverdeeld in verschillende bouwstenen. Met deze bouwstenen kunnen scholen op maat worden geholpen met het vormgeven van hun cultuuronderwijs. Door deze gestroomlijnde aanpak weten scholen precies waar ze moeten aankloppen met hun vragen. De betrokken culturele instellingen geven antwoord in de vorm van de juiste lesprogramma's.

Ook de gemeente Barendrecht heeft aangegeven graag binnen Cultuureducatie met Kwaliteit met ons als penvoerder te willen werken. Dit omdat wij een onafhankelijk intermediair zijn en geen aanbieder. Bovendien achten ze ons in staat om, naast het ondersteunen van lokale aanbieders, voor de scholen in Barendrecht een goede keuze te maken uit het Rotterdamse aanbod. Deze gemeente, die zelf geen penvoerder kan zijn, heeft 26.056 euro per jaar vrijgemaakt voor de matching van het project in de periode 2017 tot en met 2020.

Duurzame samenwerking beleefden we in 2016 opnieuw met het programma 'Stel je voor', dat we samen met MAAS Theater en Dans en Villa Zebra uitvoerden. Het ging hierbij om voorbeeldlessen theater en beeldend werken, professionalisering, vakgerichte deskundigheidsbevordering, en het vinden van een thematiek die aansluit bij de actualiteit in de klas. Bij scholen bleek ook dit jaar veel belangstelling voor deze werkwijze. MAAS en Villa Zebra ontwikkelden de lesinhoud. Wij, als KCR, richtten ons op de monitoring. Het gaat daarbij om vragen als: hoe wordt het plan per school uitgevoerd en aangepast? Hoe zijn en blijven de leerkrachten betrokken? Hoe kijken vakkrachten en leerkrachten naar elkaars aanpak? Op basis van die bevindingen gaven wij advies per school, en kon de overall methodiek van dit programma verder worden aangescherpt. Wij begeleidten de deelnemende scholen bij het opnemen en ontwikkelen van leerlijnen, als onderdeel van de schoolontwikkeling. Deze aanpak gaan we, samen met de betrokken culturele instellingen, de komende jaren doortrekken naar andere terreinen, zoals muziek, erfgoed en beeldend werken.

Projectsubsidie van de gemeente Rotterdam maakte het mogelijk om ook in 2016 een stevige impuls te geven aan kunst en cultuur in het voortgezet onderwijs. Zo liet het festival WIRED zien wat culturele instellingen en scholen samen (kunnen) doen op gebied van kunst en cultuur, en werden de Rotterdamse jongeren met hun talenten in de spotlights gezet. Terwijl het gebruik van de CJP-kaart in Rotterdam de afgelopen jaren behoorlijk achterbleef bij het landelijk gemiddelde, is in het verslagjaar een kentering ingezet. Dankzij een eenmalige stimulans van 5 euro per leerling hebben nu meer scholen deze Cultuurkaart voor hun leerlingen ingekocht. De deelname steeg van 55 naar 76 procent.

Begin 2016 startte een samenwerkingsverband met culturele instellingen en docenten Culturele en Kunstzinnige Vorming (CKV). De inzet was een specifiek op de stad toegesneden Rotterdamse versie van het vak CKV voor vmbo, havo en vwo. Binnen dit samenwerkingsverband zijn wij procesbegeleider en penvoerder. Het schooljaar 2016-2017 is een pilotjaar voor dit initiatief. In maart 2017 worden de eerste acht 'proeftuinen' gepresenteerd. Kern van de samenwerking is een professionele leer gemeenschap van docenten en educatoren van culturele instellingen.

We signaleren bij zowel scholen als de gemeente meer belangstelling voor cultuuronderwijs. Dat biedt ruimte voor nieuwe verbindingen, ook op bestuurlijk en ambtelijk niveau. Wij initieerden de maand van cultuuronderwijs, waarin onderzoek naar de vraag 'hoe vormt cultuuronderwijs Rotterdam?' centraal staat. Dit onderzoek gebeurt aan de hand van debat, lezingen, workshops en festivals rond de thema's inclusiviteit, creativiteit, brede talentontwikkeling en identiteitsontwikkeling. Deze activiteiten worden georganiseerd door scholen, musea, theaters en culturele instellingen. Als opbrengst van deze maand presenteren wij een aantal voorstellen voor het masterplan onderwijs voor de periode 2018-2022.

2016 was in zeker opzicht een spannend jaar voor ons omdat in de nieuwe subsidieverstrekkingronde de vraag opkwam of wij de komende jaren door konden gaan met ons mooie werk. Wij zijn verheugd dat is gebleken dat dit inderdaad het geval is. Met vertrouwen zien we het aangekondigde onderzoek naar de doelmatigheid van cultuureducatie in de stad tegemoet. Daarbij zien we uit naar een oplossing voor het vraagstuk van de gestelde ambitie van 90 procent bereik voor het Cultuurtraject Rotterdam, waar onvoldoende financiële dekking voor bestaat. We hopen dat de onderzoekers een oplossing voor dit probleem kunnen aandragen. Daarnaast zijn wij zelf inmiddels gestart met de nodige fondsenwerving.

2. Prestaties en bereik in 2016

	scholen		leerlingen		leerkrachten		educatief medewerkers		culturele instellingen		Overig	
	JP	R	JP	R	JP	R	JP	R	JP	R	JP	R
Begeleiding & Onderzoek												
Schoolscan Cultuureducatie	17	11			374	226	20	0				
Cultuur als Bron van Leren	70	62			210	227	20	3				
Ateliers in school	13	10	650	1.512	65	123	26	29				
Denken, Voelen, Doen	6	1			15	10						
Werkend Leren												
Professionalisering					50	85	100	90				
Professionalisering Cultuurtraject					120	74						
Cultuurtraject												
Cultuurtraject Rotterdam PO*	155	141	33.500	32.540					42	42		
Cultuurtraject Rotterdam VO*	24	21	5.500	5.058								
Themalijn PO	15	3	1.500	835								
Themalijn VO	8	0	1.000	0					25	25		
Online Platform CE									44	53	10.000	10.213
Rotterdam stad van cultuuronderwijs												
Festival Wired	25	39	5.000	2.009	50	87	50	79	50	82	2.000	8.500
Overig	50	60	1.500	1.187	50	92	50	67	50	62		

*Afrekenbare prestaties

3. Toelichting op de prestaties

Begeleiding & Onderzoek

Vanuit Begeleiding & Onderzoek bezoeken we Rotterdamse scholen met de bedoeling het gesprek aan te gaan over cultuuronderwijs. We helpen de scholen bij het bepalen van hun ambities op dit vlak. Dit maakt het mogelijk dat ze gedurende een langere periode aan de slag kunnen met het versterken van hun cultuureducatie. Na deze ambitiegesprekken is het uitvoeren van de KCR-Schoolscan Cultuureducatie een gebruikelijke vervolgstap. Deze Schoolscan brengt de specifieke mogelijkheden voor de ontwikkeling van cultuuronderwijs op de betreffende school in kaart. Vervolgens ondersteunen we de school desgewenst bij het formuleren van een schoolvisie op cultuuronderwijs, we bieden de opleiding voor Interne Cultuur Coördinator aan, en/of adviseren bij het vinden van een geschikte culturele partner. Genoemde diensten noemen we arrangementen. Ze kunnen wat betreft intensiteit variëren. Welke arrangementen we uitvoeren, wordt bepaald door de ambitie en de vragen die de school heeft op het gebied van cultuuronderwijs.

In 2016 hebben we op 39 basisscholen ambitiegesprekken gevoerd. Op 23 scholen voerden we arrangementen op maat uit. Dit alles gebeurde grotendeels vanuit de landelijke matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016. Onze arrangementen konden bestaan uit korte trajecten, zoals advisering bij het schrijven van een subsidieaanvraag, maar ook uit intensievere trajecten, zoals het ontwikkelen van een leerplan cultuuronderwijs. Deze leerplanontwikkeling is een nieuwe dienst van het KCR. Vanuit de scholen blijkt hier veel vraag naar te zijn. Het afgelopen verslagjaar bleek er vooral vraag naar intensievere trajecten. Hierdoor veranderde de verhouding tussen uitgevoerde ambitiegesprekken, Schoolscans en langere adviestrajecten. Hierdoor is het aantal scholen dat we bereikt hebben over de hele linie lager uitgevallen dan was voorzien. Doordat er meer gebruik is gemaakt van onze intensievere trajecten hebben we meer verdieping weten te bereiken. Verankering van cultuuronderwijs op een fundamenteel niveau in het leerplan van de betreffende scholen is daarmee geborgd.

In het verslagjaar is het bereik van 'Ateliers in school' iets lager dan we vooraf hadden verwacht. Dit maakt het mogelijk dat deze ateliers tot en met het voorjaar van 2017 kunnen worden uitgevoerd. Het FCP, als uitvoerder van de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit, heeft deze verlenging op verzoek van penvoerders en scholen in Nederland mogelijk gemaakt. Binnen het programma Denken, Voelen, Doen hebben we dit jaar met één school gewerkt. We merken al sinds 2015 dat scholen die gebruik maken van deze regeling vaker kiezen voor het direct inkopen van lessen. Dat maakt dat ze rechtstreeks met uitvoerende instellingen werken.

Werkend leren

Met het programma Werkend Leren richten we ons op de professionals binnen het cultuureducatieve werkveld, zoals leerkrachten, vakdocenten, Interne Cultuur Coördinatoren op scholen en educatiemedewerkers van culturele instellingen. In 2016 hebben we sterk ingezet op het bereiken van leerkrachten van basisscholen. Wat betreft deze leerkrachten hebben we onze ambities uit het jaarplan ruimschoots bereikt. Dit gebeurde onder meer met de cursus Intern Cultuur Coördinator, diverse netwerkbijeenkomsten voor leerkrachten, en masterclasses die in samenwerking met het schoolbestuur van de RVKO en Hogeschool Thomas Moore werden georganiseerd. Er hebben iets minder educatiemedewerkers dan verwacht deelgenomen aan de verschillende activiteiten. Naast onze jaarlijkse Summerschool hebben we ons onder meer gericht op de Kenniskring rondom de '21st century skills'. Al deze activiteiten zijn grotendeels uitgevoerd vanuit de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit 2013-2016.

Cultuurtraject Rotterdam

Het Cultuurtraject Rotterdam is voor Rotterdamse leerlingen het basisaanbod wat betreft cultuureducatie. Met het Cultuurtraject verbinden we scholen en culturele instellingen in de stad. Het Cultuurtraject Rotterdam biedt een samenhangend aanbod, gericht op leerlingen van groep 1 in het primair onderwijs tot en met leerjaar 4 van het voortgezet onderwijs. Via het Cultuurtraject maken de leerlingen tijdens hun schoolloopbaan kennis met alle kunstdisciplines: beeldende kunst, dans, media, theater, muziek, erfgoed en literatuur. In 2016 hebben we met het Cultuurtraject 141 scholen en 32.540 leerlingen in het primair onderwijs weten te bereiken en 21 scholen en 5.058 leerlingen in het voortgezet onderwijs. 42 culturele instellingen boden één of meerdere activiteiten aan.

Het Cultuurtraject wordt niet per kalenderjaar maar per schooljaar georganiseerd. Het verslagjaar 2016 correspondeert daarom met twee verschillende schooljaren. Voor ons verslag hebben we een gemiddelde genomen van de schooljaren 2015-2016 en 2016-2017. Concluderend kunnen we zeggen dat we op koers liggen wat betreft het bereiken van culturele instellingen door middel van het Cultuurtraject, maar het bereik onder scholen blijft nog achter bij de voornemens uit ons jaarplan. Die voornemens gaven een stijging ten opzichte van 2015 aan. Deze stijging was ingegeven door de verwachting dat meer nieuwe scholen via de themalijn 'Rotterdam viert de stad' aan het Cultuurtraject zouden deelnemen.

Voor die themalijn hebben we scholen uit heel Rotterdam benaderd. Helaas kwam de stedelijke campagne rond de manifestatie 75 jaar wederopbouw pas goed op gang toen de inschrijfperiode voor scholen in het Cultuurtraject al lang voorbij was. Daarvoor leefde dit thema nog niet binnen het onderwijs. De verwachte doorstroom via de themalijn naar het reguliere Cultuurtraject is dan ook uitgebleven. In totaal hebben vier nieuwe basisscholen zich ingeschreven voor het Cultuurtraject 2016-2017, maar ook zijn enkele scholen met het Cultuurtraject gestopt. De reden hiervoor was de opheffing van de school, of een gebrek aan middelen voor het busvervoer naar en van de Cultuurtraject-activiteiten.

In het schooljaar 2015-2016 werd voor het eerst een themalijn geïntroduceerd. Met zo'n themalijn hebben leerkrachten nog meer mogelijkheden om gericht projecten te kiezen die aansluiten bij hun onderwijs. Via de themalijn wilden we ook nieuwe scholen bij het Cultuurtraject betrekken. Uiteindelijk hebben 3 scholen uit het primair onderwijs, met in het totaal 835 leerlingen, aan deze speciale Cultuurtraject-themalijn deelgenomen. Het totale bereik binnen het primair onderwijs komt hiermee op 144 scholen en 33.375 leerlingen.

De themalijn was inhoudelijk een succes. 120 scholen in het primair onderwijs, 20 scholen in het voortgezet onderwijs, en 25 culturele instellingen deden binnen het Cultuurtraject mee aan één of meerdere themaprojecten. In schooljaar 2015-2016 namen in het totaal 20.603 leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs aan de activiteiten uit de themalijn deel. In het schooljaar 2016-2017 ligt de deelname met 22.002 leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs nog wat hoger. school', die per 1 augustus 2015 zijn samengegaan in 'De nieuwe Haven'.

Bij het voortgezet onderwijs gingen we in ons jaarplan uit van 22 scholen. We hebben met 21 scholen samengewerkt, waarmee het voorgenomen bereik gehaald werd (reëel 4.938 leerlingen, in het jaarplan 5.000 leerlingen). In het voortgezet onderwijs is het realiteit dat de Cultuurkaart, in vergelijking met landelijke cijfers, in Rotterdam weinig wordt ingezet. Dit is het geval sinds de rijksbijdrage drastisch werd verminderd.

Rotterdam, dé Stad van Cultuuronderwijs (RSCO)

Ons programma 'Rotterdam, dé stad van cultuuronderwijs' had ook in 2016 tot doel om cultuureducatie in het voortgezet onderwijs zichtbaarder te maken, te vernieuwen en te verankeren. Daarbij was de ingezette richting: dichter bij de school werken en uitgaan van vragen van scholen en docenten. Dit resulteerde in een groter bereik dan we verwacht hadden bij scholen, docenten, educatoren en culturele instellingen. Hiermee is een rijk netwerk ontstaan.

Aan de zichtbaarheid van cultuuronderwijs droegen we bij met het programma WIRED Rotterdam. Onderdelen hiervan waren Get WIRED, WIRED on Tour, en WIRED Festival. Daarnaast was er een uitgebreide marketingcampagne. We hielden gesprekken over cultuureducatie met het Rotterdamse scholenveld. Dit resulteerde in 6 uitvoeringen van WIRED on Tour, een evenement dat per school op maat is gemaakt. Hiervan zijn er 4 in 2016 uitgevoerd en 2 in 2015.

Het grote WIRED Festival vond plaats op 14,15 en 16 april op het Schouwburgplein in Rotterdam. Het omvatte maar liefst 78 activiteiten en kwam tot stand in samenwerking met 34 culturele instellingen. Ondanks de kwalitatief hoogstaande en diverse programmering viel de deelname door leerlingen tegen. Waarschijnlijk was dit grotendeels te wijten aan het weer: het waren drie gure, winderige dagen. In het totaal telde het WIRED Festival 1.950 bezoekers. Hiermee werd het streefcijfer van 5.000 bezoekers niet gehaald. De website van WIRED werd beter bezocht dan verwacht. In het schooljaar 2016-2017 zetten we ons ervoor in om het festival dichter bij de scholen te organiseren. Dat betekent geen centraal festival maar een lijn van kleinere evenementen op de scholen. Zo kunnen we beter bouwen aan een netwerk dat cultuuronderwijs zichtbaarder maakt, vernieuwt en verankert.

4. Aansluiting bij beleidsspeerpunten van de gemeente Rotterdam

Talentontwikkeling

Het is ons doel dat zoveel mogelijk kinderen en jongeren op scholen structureel bereikt worden met cultuuronderwijs. Bovendien moet de intensiteit waarmee dat gebeurt, worden versterkt. Daarom spannen we ons als procesbegeleider in voor een betere verbinding tussen onderwijs en cultuur, met name waar het gaat om een goede inhoudelijke en organisatorische afstemming tussen deze twee sectoren. Om deze afstemming te bewerkstelligen, startten we enkele jaren geleden met de uitwerking van een werkproces waarbij kunst- en onderwijsprofessionals samenwerken aan gemeenschappelijke doelen. In 2016 ontwikkelden we, samen met drie coalities, een plan om verder vorm te geven aan de landelijke matchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit. Voor kinderen leidt onze aanpak tot een brede talentontwikkeling en het versterken van hun culturele competenties.

Cultureel Ondernemerschap

Wij zoeken continu naar nieuwe mogelijkheden voor cultuuronderwijs. Onze kennis en ervaring op dit vlak delen we graag met anderen, zodat deze dienstbaar worden aan de stad. Ook de ontwikkeling van bestuurlijk draagvlak is van belang om cultuuronderwijs verder te borgen. In 2016 hebben we ons aangesloten bij Rotterdam Onderwijsstad 2016-2017, het programma waarmee de gemeente zich presenteert als onderwijsstad van het jaar. Bij de door ons geïnitieerde maand van cultuuronderwijs zijn zowel de Rotterdamse wethouder van cultuur als de wethouder van onderwijs betrokken, evenals hun bestuursdiensten. Hiermee willen we de gemeente een stevige ondersteuning bieden.

We werken samen met diverse partijen, zoals culturele organisaties, scholen, schoolbesturen, pabo's, lerarenopleidingen, en de Erasmus Universiteit Rotterdam. Behalve dat we werkten aan het stedelijke draagvlak namen we ook deel aan landelijk overleg met andere kenniscentra en intermediairs, en met het LKCA. Sinds 2015 zijn we secretaris van het Rotterdamse netwerk cultuureducatie en talentontwikkeling. We stellen de agenda op, coördineren, zien toe op de uitvoering van afspraken en fungeren als oplossingseigenaar. Met onze kennis helpen we culturele instellingen om zich beter af te stemmen op de wensen en behoeften die binnen het onderwijs leven. Zo kunnen ze gericht werken aan het behalen van de doelstellingen van de stad.

5. Overig Beleid

Begeleiding & Onderzoek

In 2016 hebben wij ons erop gericht scholen nog meer op maat te begeleiden. Door middel van nieuw ontwikkelde bouwstenen zijn we in staat om scholen een arrangement te bieden dat passend is bij de ambitie en specifieke vragen van de school. Een voorbeeld van een arrangement is het houden van één of twee ambitiegesprekken, of een advies-traject voor de versterking van een kunstdiscipline, dat leidt tot een plan en een aanvraag. Andere, wat intensievere arrangementen leiden tot een degelijke, gedragen visie op krachtig onderwijs met cultuur, of zelfs tot een uitgewerkt leerplan cultuuronderwijs van groep 1 tot en met 8, dat door leerkrachten en partners in de praktijk wordt gebracht. De arrangementvorm is een prettige aanpak vanwege de mogelijkheid voor onze consultants om op maat en passend bij de schoolsituatie te werken. Daarbij is en blijft het voor scholen steeds helder welke inzet van ze wordt gevraagd.

In 2016 zijn twee nieuwe trajecten van start gegaan die de verdieping en verankering van cultuuronderwijs binnen scholen versterken. Allereerst hebben we in samenwerking met expertisecentrum Mocca (Amsterdam) gewerkt aan de toepassing van het digitale leerlingontwikkelingsysteem Robinson. Dit leerlingvolgsysteem, ontwikkeld door expertisecentrum Cultuurmij Oost, helpt leerkrachten om leerlingen in hun ontwikkeling te volgen en te beoordelen. Op scholen in Rotterdam en Amsterdam wordt onderzocht hoe het gebruik van dit systeem bijdraagt aan de versterking van cultuureducatie in de school. De Rotterdamse scholen worden hierbij door ons ondersteund.

Een andere versterking is het ontwikkelen van een leerplan cultuuronderwijs als geïntegreerd onderdeel van het curriculum van scholen. Zo'n leerplan sluit aan bij de onderwijsvisie van de school, de schoolpopulatie en de ouders. We hebben deze aanpak ontwikkeld in samenwerking met Fianne Konings, extern promovenda aan de Rijksuniversiteit Groningen. Fianne Konings doet onderzoek naar de samenwerking tussen scholen en culturele instellingen. Zij ontwikkelde een methodiek om systematisch, met verschillende partners en specialisten, leerplannen te maken. Ze baseert zich hierbij onder meer op de theorie over cultuuronderwijs van professor Barend van Heusden (Cultuur in de spiegel). Twee scholen hebben deelgenomen aan de pilot en vier andere scholen

zijn na afloop van de pilot met deze leerplanontwikkeling gestart. Begin 2017 wordt het onderzoek gepubliceerd en verschijnt een boekje over leerplanontwikkeling in de praktijk, gericht op scholen.

Binnen het programma 'Stel je voor 010' werkten we met MAAS Theater en Dans en Villa Zebra samen aan een overdraagbare werkmethode voor de vakken theater, dans en beeldend werken. Het programma liep de afgelopen jaren op 15 scholen. Ongeveer 45 deelnemende leerkrachten en 14 vakdocenten waren hierbij betrokken, evenals ruim 5.000 leerlingen en overige leerkrachten. Uniek aan de aanpak van 'Stel je voor' is dat op elke school met de directie op maat een plan van aanpak wordt gemaakt. De werkvormen dagen kinderen uit tot (zelf)onderzoek, creativiteit, reflectie en samenwerking, altijd met de kracht van de verbeelding als uitgangspunt. De werkwijze van 'Stel je voor' wordt beschreven in een werkmethode en verschijnt op een 'inspiratiesite'. Dit met de bedoeling dat ook andere scholen en culturele instellingen gebruik van de opgedane kennis en ervaring kunnen maken.

Daarnaast hebben wij voor de Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs (RVKO) een inspiratietraject voor leerkrachten uitgevoerd, waarbij leerkrachten laagdrempelig kennis maakte met verschillende culturele instellingen in Rotterdam. We werkten binnen een projectteam mee aan de leerlijn 'Ik in 010' van de Erfgoedcoalitie en aan de leerlijn 'Overal muziek' van de Muziekcoalitie.

Werkend Leren

In oktober 2016 werd Rotterdam onderwijsstad van het jaar. Het Rotterdamse onderwijsbeleid 'Leren loont' vraagt aandacht voor het ontwikkelen van 21st century skills bij leerlingen. Reden voor ons om vragen te stellen naar het hoe en waarom hiervan. En om ons bezig te houden met de vraag wat de samenwerking tussen cultuur en onderwijs hieraan bijdragen. Hoe kunnen we een gezamenlijke visie hierover ontwikkelen? Met het oog hierop zetten wij de Kenniskring 21st century skills op. Hieraan namen genodigde deel uit cultuur, onderwijs, wetenschap, gemeente, en opleidingen. Steeds was er ook een aantal gasten met diverse achtergronden.

Gedurende het lopende schooljaar (2016-2017) broeden wij op de duiding van de 21st century skills. Waarom zijn ze belangrijk en hoe verhouden ze zich tot cultuuronder-

wijs op school? We bevragen en onderzoeken hierbij het model van de 21ste eeuwse vaardigheden van Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO). Vragen over dit model werden tijdens één van de kennisbijeenkomsten voorgelegd aan professor Henk Oosterling. In 2017 wordt de dialoog voortgezet met bijdragen van onder meer professor Gert Biesta. Als resultaat van deze Kenniskring publiceren we een aantal artikelen.

Een ander nieuwe ontwikkeling in 2016 is de start van de werkgroepen van het Rotterdamse netwerk cultuureducatie en talentontwikkeling. Als KCR begeleiden we de drie werkgroepen die verbonden zijn aan de stedelijke ambities en voeren wij het secretariaat. Het netwerk werkt aan de realisering van de ambities uit het cultuurplan van de gemeente. Het is een bottom-up netwerk, waar professionals van de werkvloer met elkaar thema's onderzoeken, afstemmen, en voorstellen maken. In het totaal telt het netwerk ruim 100 deelnemers uit de cultuursector, aangevuld met mensen uit het onderwijs. Naast de bijeenkomsten wordt er aan de geformuleerde ambities gewerkt in werkgroepen. Er zijn 5 werkgroepen: CKV, de tafel van talentontwikkeling, vergroten bereik Cultuurtraject, verankering, en mbo.

Cultuurtraject Rotterdam

Sinds enkele jaren hanteren we meer vraagsturing in het Cultuurtraject Rotterdam. Dit houdt in dat scholen meer mogelijkheden krijgen om een eigen Cultuurtraject samen te stellen dat past bij de identiteit van de school, bij binnenschoolse thema's, en bij het onderwijs in de klas. Leerkrachten kiezen vaker zelf hun projecten. We vinden het belangrijk dat scholen krijgen wat ze vragen, zodat ze ervaren dat zij zelf aan het stuur staan. Dit brengt meer risico met zich mee voor de aanbieders binnen het Cultuurtraject. Als een project minder wordt gekozen, bereiken ze immers minder leerlingen. Binnen twee sectorbijeenkomsten werken we met de culturele instellingen aan gevarieerd programma dat qua inhoud en structuur aansluit op de doelgroepen binnen het onderwijs.

In 2016 hebben we binnen het Cultuurtraject het werken met themalijnen verder ontwikkeld. De themalijn 'Rotterdam viert de stad', over '75 jaar wederopbouw', werd in het schooljaar 2015-2016 afgesloten. In onze rol als verbinder tussen de culturele sector en het onderwijsveld waren we in dit verband strategisch partner van Rotterdam Festivals. Samen met de culturele instellingen gaven we de themalijn vorm en verkenden we de aansluitingsmogelijkheden bij het Rotterdamse onderwijs. Dit leverde 29 nieuwe activiteiten van 23 culturele instellingen op.

Door scholen in het Cultuurtraject is de themalijn op grote schaal omarmd. Ruim 20.000 kinderen en jongeren kregen de kans om via de school mee te genieten van dit Rotterdamse evenement. 85 procent van de scholen in het primair onderwijs (120 schoollocaties) en 95 procent van de scholen in het voortgezet onderwijs (21 scholen) deden binnen het Cultuurtraject mee aan één of meerdere themaprojecten.

Concluderend is duidelijk dat een themalijn nieuwe mogelijkheden biedt voor de diversiteit van het aanbod en een sterkere vraagsturing. Aan culturele instellingen geven themalijnen meer bewegingsvrijheid en ruimte voor innovatie, bijvoorbeeld door middel van interdisciplinaire projecten. Scholen krijgen meer keuzemogelijkheden en stellen op basis van inhoudelijke overwegingen hun eigen Cultuurtraject samen. Culturele instellingen zijn door het vergroten van vraagsturing via de themalijn minder zeker van een bepaald bereik aan leerlingen.

Vanwege het succes van de themalijnlijn en de belangstelling ervoor vanuit de cultuursector en scholen, hebben we in het schooljaar 2016-2017 een nieuwe themalijn ingezet, getiteld 'Rotterdam hier ben ik!', over identiteit, diversiteit en burgerschap. Dit omdat het een belangrijk thema binnen het Rotterdamse (cultuur)onderwijs is, waarin de relatie van kinderen tot hun stad en tot elkaar centraal staat. Op 7 oktober 2016 was de aftrap van 'Rotterdam hier ben ik!'.

Een grote belemmering voor scholen om mee te doen met het Cultuurtraject is het vervoer van leerlingen van en naar de musea, theaters en concertzalen. Vooral voor basisscholen is gebruik van openbaar vervoer vaak problematisch en busvervoer te kostbaar. Daarom hebben we het initiatief genomen om dit probleem aan te pakken. Samen met schoolbesturen, Stichting De Verre Bergen, de gemeente Rotterdam en culturele partners werken we aan de voorbereiding van een stedelijke regeling voor gratis busvervoer voor scholen. Dit moet gerealiseerd worden door co-financiering. Hiermee wordt een belangrijke drempel voor scholen weggenomen om gebruik te kunnen maken van de rijke leeromgeving die het Cultuurtraject biedt.

In 2016 monitorde we alle activiteiten van het Cultuurtraject via een digitale evaluatie door de betrokken leerkrachten. Deze evaluatie is door de culturele aanbieders in te zien. Zo werken we aan kwaliteitsborging en klanttevredenheid. Over het geheel werden organisatie en aanbod

van het Cultuurtraject positief beoordeeld. Het primair onderwijs beoordeelde in 79 procent van de gevallen de activiteit als goed tot zeer goed. In het voortgezet onderwijs was dat 76 procent. De positieve beoordelingen waren grotendeels te danken aan de goede aansluiting van het project bij zowel het niveau als de belevingswereld van de doelgroep. Daarnaast bleek interactiviteit zeer gewaardeerd. Evenals vorig jaar blijven er twee belangrijke aandachtspunten: de voorbereiding in de klas en de verspreiding van lesbrieven aan de betrokken leerkrachten.

Professionalisering Cultuurtraject

In 2016 is een speciaal aanbod voor leerkrachten en schoolteams ontwikkeld: professionalisering, gekoppeld aan Cultuurtraject-activiteiten. Via het schoolbestuur van de RVKO is dit aangeboden volgens een zogenoemd menu á-la-carte principe. Tijdens verschillende inspiratie-bijeenkomsten maakten leerkrachten van RVKO-scholen educatieve theaterproducties en concerten mee. Ze kregen een kijkje achter de schermen bij culturele instellingen en spraken met de theatermakers, acteurs en musici. Een ander voorbeeld is de studiebijeenkomst 'Weet jij waar jouw school woont?', waarbij het schoolteam meegaat op een culturele ontdekkingstocht in de wijk waar de school staat. In 2016 zijn met dit aanbod het totaal 74 leerkrachten bereikt. Dat is minder dan de beoogde 120 deelnemers, omdat een grote plenaire bijeenkomst is uitgebleven.

Rotterdam, dé stad van cultuuronderwijs

Het programma 'Rotterdam, dé stad van cultuuronderwijs' had ook in 2016 tot doel om cultuuronderwijs in het voortgezet onderwijs zichtbaarder te maken, te vernieuwen en te verankeren.

Behalve met de uitvoering van WIRED was het programma actief met een aantal werkgroepen. Deze zijn gericht op vernieuwing en verankering van cultuureducatie. De werkgroep 'Driehoek', die zich bezighoudt met complementaire financiering vanuit bedrijven, heeft meer vorm en toepasbaarheid gekregen. Het gaat hier met name om het stimuleren van bedrijven om een bijdrage te leveren aan de CJP-cultuurkaart. De werkgroep 'Co-creatie' hield zich bezig met een verdere ontwikkeling van de vier niveaus van samenwerking (doen, aanpassen, maken, creëren). Uiteindelijk leidde dit tot de visie op samenwerking tussen culturele instellingen en scholen zoals momenteel wordt toegepast binnen 'Rotterdam dé stad van cultuuronderwijs' en het Cultuurtraject. Deze visie brengt ook meer samenhang tussen de beide programma's.

De werkgroep 'Arts-Technology' startte met de ontwikkeling van een methodiek voor BouwKeet (maatschappelijke Makerspace). Dit heeft geleid tot een trendanalyse die aan verschillende masters kunsteducatie wordt gebruikt, en ook onderdeel werd van de LKCA-onderzoeksconferentie. Ook staat deze analyse aan de basis van een meerdaagse bijeenkomst met de Willem de Kooning Academie. De werkgroep Rotterdams CKV-model heeft grote stappen gezet. Begin 2016 vond hiervan de kick-off plaats. Er is een professionele leergemeenschap gevormd met zo'n 35 deelnemers: docenten CKV en educatoren van culturele instellingen. Daarnaast zijn er 8 zogeheten proeftuinen gevormd, dat zijn co-creatie samenwerkingen tussen een school en twee culturele instellingen. In 2016 zijn 6 proeftuinen gestart, de rest volgde in januari 2017. Met de koppeling van de proeftuinen en de professionele leergemeenschap raken culturele activiteiten verankerd in de school. Zo dragen zowel de culturele instelling als de school bij aan het curriculum van CKV. In het jaar 2016-2017 zijn de werkgroep Driehoek en de werkgroep Co-creatie opgenomen in het project Rotterdams CKV.

Voor het schooljaar 2016-2017 heeft de gemeente op ons initiatief 5 euro per leerling extra bijgedragen aan het tegoed op de CJP-cultuurkaart. De uitwerking en promotie ervan heeft het CJP in goed overleg met ons uitgevoerd. Met als resultaat dat de deelname aan de CJP-cultuurkaart voor 2016-2017 is uitgekomen op 76 procent, een aanzienlijke stijging ten opzicht van schooljaar 2015-2016, toen het deelnamepercentage op 53 procent lag.

Op het gebied van onderzoek, discours en scholing hebben we verschillende activiteiten georganiseerd, onder meer in samenwerking met de Willem de Kooning Academie en Codarts.

6. Bedrijfsvoering en marketing

Ontwikkeling van de organisatie

In 2016 hebben we ons klantrelatiebeheer binnen de organisatie op een nieuwe manier georganiseerd. Onze consultants hebben ieder een aantal scholen in 'beheer' en zijn daarmee school-accounthouder. Het doel hiervan is het komen tot de opbouw van duurzame relaties met de Rotterdamse scholen. Accounthouders worden de vaste contactpersonen van de scholen, die zijn ingedeeld in de 15 gebieden van de gemeente Rotterdam. Hiermee kunnen we onze netwerkfunctie nog beter vervullen. Deze werkwijze is geïntegreerd met een school-volgsysteem binnen onze projectadministratiesoftware en wordt in 2017 verder uitgewerkt. In het verslagjaar hebben we de Service Level Agreements met Museum Rotterdam op het gebied van financiële administratie en controlling, en met de SKVR op het vlak van personeelszaken en loonadministratie voortgezet. Ook voor ICT-beheer kopen we nog enkele diensten in bij de SKVR.

Marketing

Vanwege de ontwikkeling van onze organisatie was een herziening van ons gezicht naar de buitenwereld nodig. Daarbij paste een nieuwe online strategie. In februari 2016 was de livegang van onze vernieuwde website www.kc-r.nl. Hierop is onze brugfunctie tussen onderwijs en cultuur op een nieuwe wijze ingericht en is cultuuronderwijs in Rotterdam beter zichtbaar en vindbaar. Het platform cultuureducatie is in deze website geïntegreerd. In 2016 waren 53 culturele instellingen op dit platform vertegenwoordigd. Bij het platform hebben zich ook in 2016 nieuwe instellingen aangesloten, waaronder de Wereldhavendagen en de Erfgoedcoalitie. Het platform had in totaal gemiddeld 230 cultuureducatieve producten en verwelkomde 10.213 bezoekers. Hieraan gekoppeld is de website van het Cultuurtraject Rotterdam, met aparte functionaliteiten voor Cultuurtraject-activiteiten. Het festival WIRED heeft een eigen website en communiceert via een facebookaccount veel met jongeren en docenten uit het voortgezet onderwijs.

Personeel

Omschrijving	Rekening 2016	Rekening 2015
Ziekteverzuim	2,29%	1,84%
Aanwezige formatie in FTE	15,06	12,93
– waarvan vast (in FTE)	8,09	8,20
– waarvan tijdelijk (in FTE)	3,67	1,57
– waarvan inhuur (in FTE)	3,30	3,16

De hogere formatie in 2016 is gerelateerd aan de projecten Rotterdam, dé stad van Cultuuronderwijs en Cultuureducatie met Kwaliteit.

7. Toelichting op governance

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht kwam in het verslagjaar vijf keer bijeen. Op 21 januari werd ons meerjarenbeleidsplan goedgekeurd. Onder meer werden de ontwikkeling en positionering van onze organisatie besproken, en werd het advies van de RRKC over ons beleidsplan besproken. Het jaarverslag 2015 werd goedgekeurd. Ook evalueerde de Raad van Toezicht haar eigen functioneren. Alle leden participeren onbezoldigd en handelen naar de Code Cultural Governance.

In 2016 bestond de Raad van Toezicht uit:

Naam lid RvT	Functie binnen RvT	Maatschappelijke functie	Profiel
Karen Bebelaar	voorzitter	Program Manager bij World Robot Olympiad Association Ltd.	Algemeen bestuurlijk
Peter Lamers	lid	Voorzitter CvB Scholengroep Spinoza te Voorburg	Onderwijs en financiën
Caty Bulte	lid	Sectordirecteur van de voorscholen bij schoolbestuur SCOH in Den Haag. Daarnaast zelfstandig maatschappelijk ondernemer met opdrachten in de sectoren kinderopvang, welzijn, onderwijs en jeugdzorg.	Algemeen maatschappelijk/ ondernemerschap
George Lawson	Lid tot 6 december 2016	Zelfstandig adviseur	Algemeen bestuurlijk/ culturele veld
Roy de Jong	lid	Zelfstandig ondernemer in Financieel Management	Expert financiën
Irene van Kesteren	lid	(Coördinerend) beleidsadviseur FOKOR	Onderwijs

De directeur – bestuurder

Anne Marie Backes is directeur-bestuurder van het KCR. Nevenfuncties: lid bestuur stichting Erfgoedcoalitie Rotterdam; lid bestuur vereniging The new School Collective.

Accountant

Na een selectieprocedure door de Raad van Toezicht is in september 2014 een contract gesloten met Jenno Kruimer van Vanhier accountancy. Wegens ziekte is Kruimer vanaf januari 2015 vervangen door Bjorn Veenstra van Vanhier BV. We zullen ook het aankomende jaar met deze accountant werken. Jaarlijks worden hiertoe afspraken gemaakt.